

טמא ספק — לא פליגי רבי חייא ורב קטינא אהדדי, וגם רב הונא מסכים עמם.

אלא — כאן מן הלול ולפנים, טמא ודאי, ובזה איירי רבי חייא.

כאן מן הלול ולחוץ, הווי ספק, ובזה איירי רב קטינא, ומתאימים דבריהם עם דברי רב הונא.

ומקשה הגמרא:

[ד] אלא, לרמי בר שמואל ולרב יצחק בריה דרב יהודה, דאמרי: מן הלול ולחוץ ספקו טהור, מן הלול ולפנים ספקו טמא — הני מתניתא דרבי חייא דרב קטינא כמאי מתוקמא? על כרחך רק מן הלול ולפנים [כי מן הלול ולחוץ ספקו טהור ואלו רבי חייא ורב קטינא מטמאים] — לימא פליגא דרבי חייא שאמר מן הלול ולפנים ודאי טמא ואילו הם אמרו ספק טמא?!

ומתרצת הגמרא: לא קשיא.

ורב קטינא אמר: אין חייבין עליו על ביאת מקדש, ואין שורפין עליו את התרומה, שאינו אלא ספק (153).

ומבאר הגמרא כיצד יפרשו ארבעת השיטות שהובאו לעיל את הברייתא:

[א] להך לישנא [השיטה השלישית] דאמר אביי "אי בתר הששא אזלת — אידי ואידי ספק" — מסייע ליה לרב קטינא, ופליגא דרבי חייא על אביי, כי לאביי לעולם הוי ספק, ואלו רבי חייא מטמא בודאי.

[ב] להך לישנא [השיטה הרביעית] דאמרת "אי בתר חזקה אזלת — מן הלול לפנים טמא בודאי" — מסייע ליה לרב קטינא שטמא בודאי, ודיבר רבי חייא מן הלול ולפנים, ופליגא דרב קטינא שאמר אידי ואידי ספק הוא.

[ג] לרב הונא, שאמר [השיטה השנייה]: מהלול ולפנים טמא ודאי, ומן הלול ולחוץ

החיצון, והתחיל הספק רק אחר שפרש הדם ממקום הקביעות.

בשערי יושר [שער ד, ג, ד"ה "וכן"] תירץ שאין מדובר בסוגייתנו שהרגישה האשה, ואף על פי כן שורפים את התרומה משום שסומכים על כך שרוב נשים מרגישות בראיתן ותולים שגם אשה זו הרגישה. והחזו"א [י"ד קז, א] תירץ שסוגייתנו מדברת שקרו מקרים שמונעים את אפשרות האשה לדעת אם הרגישה וכדלהלן נז, ב.

ההרגשה קודם שראתה את הדם יודעת על המצאתו ומתחילה להסתפק אם הוא מהחדר או מהעליה, ואם כן נולד הספק במקום הקביעות ולא הולכים אחרי הרוב.

ובשואל ומשיב [מהדורא ב', ג, א] תירץ שכיון שאין הדם מטמא אלא כשמגיע לבית החיצון אין מתחיל הספק ברגע ההרגשה, שאף על פי שיודעת שיש דם אין ממנו עכשיו נפק"מ, ורק כשנמצא בבדיקה בבית החיצון מתחיל הספק.

הנודע ביהודה [קמא, נה ד"ה "מעטה"] כתב שגם הרגשת זיבת דם בבית החיצון נחשבת להרגשה שטמאה מדאורייתא, ולדבריו אפשר לתרץ קושיית השב שמעתתא שלא הרגישה בפתיחת המקור ורק הרגישה בזיבת הדם בבית

153. התוספות [ד"ה "אין"] הקשו שכל ספק טומאה אם הספק הוא ברשות היחיד ודאי טמא, ואם ברשות הרבים ודאי טהור, ומדוע בסוגייתנו נשאר הספק במקומו. ותירצו התוספות על פי

שאינ דרכו של דם החדר לעלות למעלה ולהגיע לגג הפרוזדור ובהכרח שקרה שינוי, ויש להסתפק מהו השינוי, האם שכבה וכך הגיע דם העליה לבפנים מהלול, או שנתכופפה ועלה דם החדר למעלה.

אמר רבי יוחנן: בשלשה מקומות הלכו בו חכמים (155) אחר הרוב, ועשאום כודאי, שהדין "הלך אחר הרוב" מכריע את הדין בודאות. ואלו הם:

א. מקור. ב. שליא. ג. חתיכה.

כאן, דברי רבי חייא, הם כשנמצא הדם בקרקע (154) פרוזדור, שפתח החדר שממנו יוצא הדם לפרוזדור הוא בסמוך לקרקע הפרוזדור, וכשיוצא הדם מהחדר כדרכו זב לקרקע הפרוזדור, ולכן היא טמאה בודאי שתולים שהגיע הדם מהמקום שממנו דרכו להגיע.

וכאן, דברי רמי בר שמואל ורב יצחק המטמאים מספק, הם שנמצא הדם בגג פרוזדור, שאז, למרות שהוא נמצא בצידו הפנימי, יש לחשוש שהגיע מהעליה לפי

שסובר שאין הטומאה ודאית. התוספות [ד"ה "כאן"] חולקים על רש"י וסוברים שבקרקע הפרוזדור מודה אביי שטמאה בטומאת ודאי. והוכיחו התוספות כשיטתם, שאם כרש"י שבכל מקום בפרוזדור שנמצא בו דם טמאה רק מספק אם כן אין אפשרות שדם שימצא בבדיקה יטמא בודאי, ובמשנה לעיל [יד, א] מצינו "נמצא על שלה אותו טמאין וחייבים בקרבן", וקרבן מביארים רק בטומאת ודאי. ובחידודי הלכות תירץ את שיטת רש"י על פי מה שכתבו התוספות לעיל [יז, ב ד"ה "ודם"] שבחדר ישנם ד' מיני דמים ובעליה יש רק מין אחד, ואם כן כל נידון סוגיתנו הוא כשצבע הדם שנמצא בפרוזדור הוא כמין שיש גם בחדר וגם בעליה, אבל כשימצא דם מג' מינים האחרים יוכיח צבעו שהוא מהחדר וטמאה ודאי, ובוה דיברה המשנה. וראה במצפה איתן ובחכמת בצלאל תירוצים נוספים לקושיה זו.

155. החכמת בצלאל דקדק את לשון "הלכו בו חכמים" שנקטה הגמרא, והרי סומכים על הרוב מדין דאורייתא שנאמר "אחרי רבים להטות", ומדוע כתבה הגמרא שחכמים הם שחידשו שהולכים אחרי הרוב.

דבריהם לעיל [ב, א ד"ה "מעט"] שרק בטומאה שנגרמת ע"י מגע הטהור בטמא ישנו הכלל שטמא ברה"י וטהור ברה"ר, מה שאין כן נדה שנטמאת משום שיוצא הדם מגופה ולא משום שנוגעת בו.

ויש להקשות על תירוצם שדם נדה מטמא גם במגע כמבואר בגמרא לעיל [טז, א] שמקור מקומו טמא, ובכל אשה שרואה דם יש לדון בטומאתה גם משום שנוגעת בדם. וצריך לומר שכוונת התוספות שרב קטינא מדבר דווקא כשהאשה ברשות הרבים שודאי טהורה משום מגע הדם, ונשאר רק ספק מדין טומאת נדה מחמת יציאת הדם מגופה, ודין זה אינו בכלל שאר טומאות שספקן ברה"ר טהור.

154. הקשה רש"י [ד"ה "לרבי בר שמואל", יז, ב ד"ה מסייע] מדוע אמרה הגמרא לעיל שאביי בלשון הראשון ש"אידי ואידי ספק" חולק על רבי חייא, ולא תירצה כדרך שתירצה לרמי בר שמואל שאביי שטימא רק מספק דיבר דווקא בגג פרוזדור, אבל בנמצא בקרקע הפרוזדור מודה אביי שטמא ודאי. ותירץ שאביי ביאר שטעמו הוא משום שבכל מקום שישנו חשש שהדם מהעליה אינו ודאי, ואם כן גם בקרקע הפרוזדור יש חשש שהגיע מהעליה, ובהכרח

יובהמשך יבואר מהי מעלת ג' מקומות הללו, והרי בכל התורה הולכים אחרי הרוב].

ומבאר הגמרא:

א. מקור — הא דאמרן שדם הנמצא בפרוזדור לפני מהלול טמא בודאי, משום שרוב (156) הדמים המצויים שם הם מן

המקור.

ב. שליא — דתנן: שליא בבית — הבית טמא משום אהל המת.

ולא משום שהשליא עצמה היא ולד המטמא באהל. אלא משום שאמרינן שאין שליא בלא ולד (157), והולכים אחרי רוב השליות

156. בגמרא בחולין [יא, א] מצינו שיטען ב' דיני רוב א. "רובא דאיתא קמן" שנמצאים לפנינו הרוב והמיעוט, ודין זה נלמד מ"אחרי רבים להטות". ב. "רובא דליתא קמן" שאין הרוב לפנינו אבל ידוע לנו שכן טבע רוב העולם, ודנה הגמרא שם מהו המקור לדין רוב השני.

ובסוגינתנו, "שליא" ו"חתיכה" פשוט שהוא "רובא דליתא קמן" שסומכים על טבע רוב נשות העולם כדי להכריע הספק שלפנינו. גם "רוב דמים מהמקור". כתבו התוספות [ב"ב כד, א ד"ה "שמע מינה" בהג"ה] שהוא רובא דליתא קמן. ויש לעיין מדוע נחשב רוב זה ל"ליתא קמן", והרי מסתמכים על רוב הדמים שיטען בחדר שבאשה שלפנינו ותולים שמשם הגיע הדם לפרוזדור.

ותירץ החתם סופר [ב"ב כד, א ד"ה "אלא"] שאין הדבר ודאי שיש דם בחדר של האשה שלפנינו שישנם נשים שמסולקות מדמים, ורק משום טבע רוב הנשים שיש להן דם תולים שכן הוא גם באשה זו. נמצא לדבריו שצריכים אנו לב' דיני הרוב כדי להכריע מהיכן הגיע הדם לפרוזדור, שרובא דליתא קמן מלמד שיש לאשה זו דמים מרובים בחדר, ולכן תולים שהדם שבפרוזדור הגיע מהחדר כדין רובא דאיתא קמן. בקובץ שיעורים [ב"ב, פג] תירץ תירץ דומה, שגם אם ידוע שיש דם בחדר מ"מ לא מדדנו כמותו באשה זו, ורק רובא דליתא קמן מלמדינו שכמות דם החדר מרובה באשה זו על דם העליה.

השב שמעתתא [שמעתתא ד, א] תירץ שכל דברי התוספות הם לשיטת רבא שהביאה הגמרא בבבא בתרא, הסובר שדם הנמצא בפרוזדור טמא אינו משום רוב אלא מדין "מצוי", ו"מצוי" הוא רובא דליתא קמן. אבל אביי שחולק סובר ש"מקור" הוא ג"כ רובא דאיתא קמן. וראה לעיל במשנה [יו, ב] שביארנו מחלוקת אביי ורבא. החכמת בצלאל [ד"ה אמר רבי יוחנן] כתב ש"מקור" הוא "רובא דאיתא קמן".

157. רש"י ביאר שאין כוונת הגמרא שאין כלל שליה בלא ולד, אלא שרוב שליות יש בהם ולד. והקשו התוספות מהגמרא בחולין [עז, א] ששליא שיצאה מקצת אסורה באכילה ואם יש מיעוט שליות שאין בהם ולד נתיר משום סמוך מיעוטא לפלגא. ובשו"ת הריב"ש הקשה על התוספות שסותרים בקושייתם למה שכתבו בכתובות [ט, א ד"ה "ואבעיא"] שלא אומרים סמוך מיעוטא לפלגא. וראה ברע"א שתירץ את קושיית הריב"ש. התוספות [ד"ה "שליא"] חולקים ומבארים דברי הגמרא כפשוטם, שאין במציאות שליה שלא יהיה בתוכה ולד, ומה שהצריכה הגמרא לדין רוב לטמא את הבית הוא משום שמודים רבנן לרבי שמעון שמיעוט שליות נמקות קודם שיוצאות ובטלות ברוב דמים, ולכן אין הדבר ודאי שהולד שבשליא נשאר שלם ובכוחו לטמא, וטמא רק מחמת רוב הולדות שיוצאים שלמים.

שיוצא עמהן ולד, ואומרים שגם בשליה שלפנינו יש ולד המטמא באהל.

רבי שמעון אומר: נמוק הולד עד שלא יצא ממעי אמו, ונעשה דם. והתערב דם השליא בדם הלידה, והתבטל ברוב, ולפיכך אינו מטמא באהל.

ג. **התיכה** — **דתנן:** המפלת יד חתוכה [שיש לה חתוך אצבעות] ורגל חתוכה — אמו טמאה לידה! שכיון שיצאה יד או רגל עם חיתוך האצבעות, סומכים על כך שרוב הולדות הם שלמים, ומה שלא יצא כל הולד הוא משום שנימוק בלידה.

ואין חוששין שמא היד או הרגל — מגוף אטום באתה [שהיולדת גוף אטום, שאין לו חיתוך איברים אינה טמאה לידה, ואין לה ימי טומאה וטהרה של יולדת].

אלמא, מסתמכים על כך ש"רוב נשים —

ולד מעליא ילדן", ונותנים לה ימי טוהר כיוולדת.

ותמהה הגמרא: **ותו ליבא?** האם רק בשלשה מקומות אלו מצינו שהולכים אחרי הרוב?

והאיבא דין (158) **תשע חנויות!**

דתניא: אם היו **תשע חנויות** בעיר, והיו כולן מוכרות בשר שחוטטה (159), ואחת מוכרת בשר נבילה, ולקח אדם בשר מאחת מהן, ואינו יודע [אינו זוכר] מאיזה מהן לקח — ספקו אפור! שאין הולכים אחרי הרוב כיון שהספק הוא החנות שבה קנה את הבשר, והחנויות קבועות במקומן, וגזירת הכתוב היא ש"כל קבוע — כמחצה על מחצה דמי".

ובנמצא בשר בעיר, שלא בחנויות — הלך אחר הרוב (160)! שכיון שלא לקח ממקום הקביעות הספק הוא מאיזה חנות יצא הבשר

אחרי החנות שמוכרת יותר ופירש ממנה כמות רבה של בשר. וראה גם בחוות דעת [יו"ד קי, ג] שנסתפק בשאלה זו, ובנודע ביהודה [תנינא או"ח, עא] הכריע שמספר החנויות הוא הקובע ולא כמות הבשר.

ובפתחי תשובה [יו"ד קי, ב] הביא שכן היא גם שיטת הר"ן שמספר החנויות הוא הקובע. בטעם הדבר שנחשוב לרוב את מספר החנויות אף על פי שבשרם מועט כתב בברכת אברהם [פסחים ז, א ד"ה והנה] שרוב נקבע לפי עיקר הנידון בבית הדין, וכיון שהדרך לברר אם הבשר כשר היא ע"י שנברר מהי החנות שממנה פרש הבשר, לכן דנים בית הדין על החנויות.

160. התוספות [ד"ה "אחר", עמוד ב' ד"ה "למעוטי"] סוברים שכל סוגיתנו מדברת כשישנה חזקה כנגד הרוב. וביארו התוספות

158. דין רוב שבתשע חנויות הוא "רובא דאיתא קמן", שהרי החנויות נמצאות בעיר שלפנינו. והקשה החכמת בצלאל, שתתריך הגמרא שרבי יוחנן דיבר דווקא "ברובא דליתא קמן", ולכן לא מנה הרוב של תשע חנויות. וראה לעיל שהבאנו מהתוספות בכתובות שגם "מקור" הוא "רובא דליתא קמן", ואם כן מוכח, שבכל מיני רוב דיבר רבי יוחנן.

159. בשו"ת בית אפרים [יו"ד מ] נסתפק במקרה שאין כמות הבשר שבחנויות שווה, ובאחת שמוכרת בשר נבילה יש יותר בשר מאשר בכל תשע החנויות הכשרות יחד, האם נלך אחרי מספר החנויות שרובם כשרות, או אחרי כמות הבשר שרובה טריפה. וצד שלישי העלה שגם אם כמות הבשר היא הקובעת, אין הולכים אחרי החנות שיש בה יותר בשר, אלא

ואמרינן "כל דפריש — מרובא פריש".

ומתרתא הגמרא: שלשת המקומות שאמר רבי יוחנן — בעניי **טומאה קאמרינן**, אבל בעניי **איסורא לא קאמרינן** משום שישנם איסורים רבים שהולכים בהם אחרי הרוב בתורת ודאי.

ומקשה הגמרא: **והאיכא** בענין טומאה מקום נוסף שהולכים אחרי הרוב, דתניא:

אם היו **תשע צפרדעין** שאינם מטמאין, והיה גם **שרין אחד** המטמא טומאת שרצים **ביניהם**, ונגע אדם באחד מהם, ואינו יודע באיזה מהן נגע, הרי אם אירע הספק ברשות היחיד — ספק טמא. ואם אירע ברשות הרבים —

ספיקו טהור, שכיון שהשרץ קבוע בין הצפרדעים נידון כמחצה על מחצה, וקיימא לן שספק השקול בטומאה ברשות היחיד מכריעים לטמא, וברשות הרבים מטהרים.

ובנמצא, שפירש אחד מהן ממקום הקביעות, ואין ידוע איזה מהם פירש, אמרינן⁽¹⁶¹⁾ הלך אחר הרוב דכל דפריש מרובא פריש. וטהור הנוגע כיון שהרוב היו צפרדעים שאינם מטמאים.

ומתרתא הגמרא: שלשת המקומות שאמר רבי יוחנן שהולכים בהם אחרי הרוב בעניי **טומאה דאשה קאמרינן** אבל בעניי **טומאה בעלמא**⁽¹⁶²⁾ לא קאמרינן.

היחיד סומכים על הרוב ומטהרים, ומעדיפים את הכרעת רוב על דין ספק טומאה ברשות היחיד. ונחלקו האחרונים האם דווקא רובא דאיתא קמן כרוב של תשע צפרדעים עדיף מספק טומאה ברשות היחיד, או שגם לרובא דליתא קמן יש כח זה.

השאגת אריה [שו"ת החדשות, יח] **והאור שמח** [שחיטה ח, יב] סוברים שרובא דליתא קמן אין בכוחו להכריע בספק טומאה ברה"י, אולם **בשב שמעתתא** [א, טו. ב, א. ג, ו] כתב שאין חילוק בין דיני הרוב, וגם רובא דליתא קמן מכריע בספק טומאה ברה"י. וכדבריו משמע מהתוספות לעיל [יו, ב ד"ה "ואין"] שהקשו רק לרב קטינא שנטמא ברשות היחיד, אבל לרבי חייא הסובר שהולכים אחר רוב דמים מהחדר לא הקשו, משמע שסברו שאפשר לסמוך על רוב דמים גם ברה"י, ובבא בתרא [כד, א] כתבו התוספות שרוב דמים מהחדר הוא רובא דליתא קמן.

162. הקשו התוספות [עמוד ב, ד"ה "למעוטי"] שב"שליא" מטמא הנפל את הבית והוא טומאת

שגם בתשע חנויות מוכרות בשר שחוטה יש חזקת איסור, שקודם שנשחטה הבהמה היתה ודאי אסורה באיסור אבר מהחי. והקשה **בשב שמעתתא** [שמעתתא ד, ב] שבגמרא בעמוד ב' מצינו שסומכים מיעוט לחזקה, ולא הולכים אחרי הרוב כשהחזקה מוכיחה כמיעוט. ותירץ הרע"א שחזקת איסור אבר מהחי היא חזקה גרועה, שהרי ידוע לנו שברוב החנויות נעשה מעשה שחיטה שמפקיע את האיסור, וחזקה שכזו אין בכחה להתנגד לרוב.

החוות דעת [יו"ד סג, ב] כתב שדווקא רובא דליתא קמן אין בכוחו להכריע נגד חזקה, ולדבריו י"ל שמאחר ורוב של תשע חנויות הוא רובא דאיתא קמן, עדיף הוא מחזקה. אולם בשו"ת **רע"א** [קמא, קו. תנינא, קג] כתב שנחלקו בדבר **רש"י** **והרשב"א**, ואין הדבר מוסכם שרובא דאיתא קמן מכריע נגד החזקה. **ובאור שמח** [אבות הטומאה, יח] הוכיח מהר"ש **ומהרא"ש** [טהרות ח, ז] שגם ברובא דאיתא קמן אומרים סמוך מיעוטא לחזקה.

161. מבואר מהגמרא שגם אם נמצא ברשות

ומוסיפה הגמרא להקשות: **והאיכא** בטומאת אשה **הא** דאמר רבי יהושע בן לוי!?

דאמר רבי יהושע בן לוי: אם אירע שאשה מעוברת **עברה בנהר, והפילה, ואינה יודעת** אם מה שהפילה היה ולד, או רוח בעלמא, הרי דינה כילדת ולד, שהיא **מביאה קרבן יולדת**, ובכלל קרבנה מביאה גם חטאת העוף שמולקים אותה, **ונאכל הקרבן, ואפילו שרק קרבן שנמלק בציפורן נאכל אבל עוף חולין שנמלק נעשה נבילה, אמרינן "הלך אחר רוב נשים", ורוב נשים ולד מעליא ילדן, ונוקטים בודאי שהפילה ולד מעליא ולא רוח וחיבת קרבן.**

וקרבן זה בא על טומאת לידה, ומדוע אינו נמנה בכלל הדברים שהלכו בהם אחרי הרוב כודאי?

ומיישבת הגמרא: **מתניתין קאמרינן!** שישנם שלשה מימרות של תנאים שהולכים אחרי הרוב, **אבל "שמעתתא"** שאמרו אמוראים **לא קאמרינן**, ורבי יהושע בן לוי אמורא הוא.

וחוזרת הגמרא להקשות: והרי רבי יהושע בן לוי לא אמר את דינו מעצמו אלא נלמד מברייטא.

ומבאר הגמרא מהי הברייטא:

והא כי אתא רבין, אמר: מתיב רבי יוסי בר רבי חנינא על דינו של רבי יהושע בן לוי ממתניתא שעסקה בדין אשה **טועה** שלא יודעת מתי ילדה, [וכמפורש בסמוך], והוסיף רבין — **ולא ידענא מאי תיובתיה** שהקשה רבי יוסי ממתניתא זו על רבי יהושע בן לוי.

מאי לאו, לא תיובתיה אלא סייעתא שכוונתו של רבין לא היתה רק לומר שאין קושיה מאותה מתניתא על רבי יהושע בן לוי, אלא להיפך, שיש סייעתא⁽¹⁶³⁾ לדבריו מאותה מתניתא. ואם כן יש מתניתא הסוברת כרבי יהושע בן לוי, ודינו מדברי התנאים הוא, ומדוע לא מנה אותה רבי יוחנן בנוסף לשלשת המקרים?

ומתרצת הגמרא: **לא! דלמא** כוונתו של רבין היתה לומר — **דלא תיובתא ולא סייעתא**⁽¹⁶⁴⁾ איכא ממתניתא זו!

ודנה הגמרא: הני שלשה מקומות שאמר רבי יוחנן שהלכו בהם חכמים בתר הרוב לעשותם כודאי, ומשמע שרק בשלשה מקומות אלו נפסק מכח הרוב דין ודאי, ואילו במקומות אחרים אין נפסקת הלכה ודאית מכח הרוב — **למעוטי מאי?**

שמונים יום מהלידה. והשלימה מנין ימי הטוהר, וקיימא לן שספק ספיקא לקולא. ורק לשיטת רבי יהושע בן לוי שמכריעים מדין רוב שודאי ילדה ולד גמור, נשאר רק ספק אחד, ומובן מדוע מספק טמאה האשה.

164. הגמרא לא פירשה מדוע אין ראייה מהברייטא לרבי יהושע בן לוי, וביארו בתוספות [ד"ה "אלא"] שגם לרבי יהושע בן לוי קשה

מת ולא טומאת אשה. ותירצו שכיון שהאשה שהפילה היא שהביאה את המת לבית נחשב לטומאת אשה.

163. התוספות [ד"ה "אלא"] פירשו שהבינה הגמרא שישנה ראייה לרבי יהושע בן לוי, שלולי דבריו ישנם ב' צדדים לטהר, א. אם הפילה רוח ואינה יולדת כלל. ב. גם אם ילדה ולד גמור, כיון שאינה יודעת מתי ילדה, אפשר שכבר עברו